ELEMENTUL LATIN ÎN GRAIURILE UNOR LOCALITĂȚI AFLATE LA SUD-VEST DE TIMIŞOARA (GHILAD, BANLOC, DENTA ŞI TOAGER)

Mirela Zamilia DANCIU

Graiurile româneşti de la sud-vest de Timişoara posedă particularităţi lexicale caracteristice graiurilor din Banat. Elementul de bază al acestor graiuri (ca de altfel al limbii române), care prin vechimea, răspândirea şi frecvenţa lui a dat naştere la derivate, a dezvoltat o semantică bogată şi a intrat în componenţa a numeroase expresii, este elementul ***latin***. Tezaurul latin al acestor graiuri bănăţene conţine elemente pentru diferitele preocupări ale omului: agricultură, unelte agricole, păstoritul, îmbrăcămintea, casa, gospodăria, părţi ale corpului, natură, diviziunile timpului, floră, faună, acţiuni, jocuri şi petreceri şi diverse altele.

Astfel, pot fi întâlniţi termeni precum:

(a) Acăţa, vb. tranz. „a atârna, a anina" (< lat. *accaptiare) (Candrea-Dens. 6; REW 1663; Puşcariu, *Lat.ti.*, 12)[1]. *Acăţ = applico*. Anon. Car. (HEM). (DSB, vol. I, p. 89-90).

Afund, adj., adv. „Aflat la (mare) adâncime; adânc" (< lat. **affundare* < *ad*+ *fundum*). I. Adj. „Au aflat o fîntînă *afundă*", Ţichindeal, F. 139 (DA). Tot cu valoare adjectivală a fost înregistrat termenul şi de Stoica de Haţeg, Cr. Băn.150; F. (1890), nr. 48, 548; Candrea, Dial.176, 199; ALB; Iliescu- Birău, F. B.

[1] Al. Ciorănescu în *DELR*, p.17 consideră originea acestui cuvânt ca fiind incertă.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

168; FL IV, 260. Cuvântul este înregistrat în localităţile:Utvin; Chişoda, Giroc, Şag; Parţa, Cebza, Ghilad, Petroman, com. Ioan Cocioba; (Gaiu Mic), com. I. Turmigan; (Moşniţa Veche), com. Nicolae Kalinin; (Birda, Cerna, Opătiţa, Şipet), com Nicolae Mioc; (Sinteşti), com. Partenie Oprescu. II. Adv. „Verchele de afară n-au fost îmbrăcate în zid, ca a Palanchii, dar avea tari bîlvani de 18 ţoli groşi, *afund* în pământ băgaţi şi 7 şuhe în sus nalţi, palisadi". Stoica de Haţeg, *Cr. Ban*. 164. „Şciu că astăz baţi cu sapa scormonind *afund* grădina". Dr. Roşu (1978), 7 martie, p.3 (Marius Munteanu)[2].

Opoziţia sinonimică între cei doi termeni moşteniţi din latină *afund* / *adânc* este reprezentată pe una din hărţile *Atlasului lingvistic român* (ALR II, s.n., harta 837), unde teritoriul ţării este divizat în două zone distincte: sintagma *apă afundă* circulă în Banat, Crişana, Transilvania şi Maramureş, iar *apă adâncă* în Oltenia, Muntenia, Dobrogea şi Moldova[3].

Ai, s.m.„usturoi" (< lat. *alium*). În graiurile dacoromâne apar doi termeni pentru denumirea plantei *alium sativum*: în regiunile nord-vestice ale teritoriului dacoromân există termenul *ai* (< lat. *alium*), păstrat şi în dialectele româneşti din sudul Dunarii (ar. *al'ŭ*, megl. *al'*, ir. ål'), în timp ce în vestul teritoriului (şi în limba literară) se foloseşte cuvântul *usturoi* (un adjectiv substantivizat din sintagma *ai usturoi* „ai care ustură")[4], derivat din verbul *ustura* (< lat. *ustulare*) la care s-a adăugat sufixul *-oi* (vezi harta nr.13)[5]. Fără îndoială că termenul mai vechi, general românesc a fost *ai*. El s-a păstrat în arii laterale, în nordul şi sudul Dunării. E cunoscut în Banat şi Transilvania. „Strîngă-mă frundză gie *ai* / Dacă vriei să mă mai ai!" (Marga), Jompan, M. 15. *săpăm śápa*

---

[2] Cf. *DSB*, vol. I, p. 128-129.
[3] Vezi Teaha, *Cuvinte latineşti*, p. 310.
[4] Vezi Todoran, *Contribuţii*, p.154.
[5] *Ibidem*, harta 13.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

şî ái̯u ALR s.n., vol. I, harta 28, punctul 36. *să băgá ai̯ în uri̯áke şî să dăscîntá dă năcăjît.* NALR Ban., vol. I, harta 42 / 57 M, N. Borza, *Grăd. Băn*. 361; Candrea, *Dial*. 199; ALB. (Berzovia, Iezeriş) Ghiţu, *Partic. băn*. 296, 297; TDR 270[6].

Are şi derivatele: *a ai* „a pune usturoi în mâncare"; *aitură* (folosit mai ales la pl. *aitur')* "piftie".

Usturoi este un cuvânt mai nou, faţă de *ai*, şi e format pe teren românesc. El a reuşit să se impună în o parte a ariei originare a lui *ai*, datorită valorii sale mai expresive, iar *ai* a pierdut din teren, probabil şi din cauza unui redus suport fonetic, care, în acelaşi timp, avea şi dezavantajul unei coliziuni omonimice cu pers. a II-a sg. Indicativ prezent a verbului *a avea* (ai), supărătoare în exprimări precum *ai ai?* (lat. *habes alium?*).

Ajuná, vb. I, intranz. (în practicile religioase) „a mânca de post, a mânca de sec, a posti", atestat la ANON. CAR. sub forma *Agsun =jejuno* (apud DA, t. I, p. 79). „Astădzi *am ajunat* toată dziua". *Gr*. *băn*. 191. Liuba-Iana, F.XXVIII, nr.11, 122. *am aźunát* ALR II, vol. I, harta 194, punctul 29. Termenul provine din lat. pop. **ajunare* (DDA, p. 123). De la verbul *ajuna*, s-a format substantivul *ajun* „post", care circulă şi prin Transilvania[7].

Aniná, vb. I, tranz. şi reflexiv.1. Tranz. „a agăţa, a atârna, a pune". "*Anină* în pod chimeşile ca să se usche (usuce)". *Gr*. *băn*. 192. Novacoviciu, C. B. 3 (Timişoara şi jur). 2. Refl. „A se căţăra, a se cocoţa". „Copiii *s-or aninat* în pom".Cu acest sens termenul a fost cules pentru DSB din localităţile: Herneacova, Ghilad, Cebza, Birda, Opătiţa, Şipet. (< lat. **anninare*)[8].

Anţărţ, adv. „acum doi ani" (< lat. *anno tertio*) (ALR II, s.n., III, harta 780 / 27, 29, 36, 47, 76; ALRM, s.n., vol. III,

---

[6] Cf. Puşcariu, *LR*, I, h. 27; vezi *DSB*, vol. I, p.142.
[7] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 130.
[8] Vezi *DSB*, vol. I, p. 68-69.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

harta 595; V. Rusu, *Contribuţii*, p. 88). Termenul este înregistrat de Şchiopescu, 10: „Şi...mi-o spus şî nana Sofi ce-ai făcut cu ea *anţărţ*” (Lugoj), precum şi în IZV. (1937), nr. 4, 147. Caragiu, Comp. 184, Lighezan, GR. 98, TDR, 270. Aria sa de răspândire (cf. DSB, II, p.72) cuprinde Herneacova: „Nu ci-am mai văzut dă *anţărţ. Anţărţ* tuamna”, Slatina Nera ,Vermeş, Ianova, Sinersig, Topolovăţul Mare, dar şi Valea Almăjului.

Aśĕra, vb. I, tranz. şi reflexiv. 1. (despre animale) „a pândi, a sta la pândă”; (despre oameni) „a aştepta cu nerăbdare”, atestat la ANON. CAR. sub forma *expecto*; (< lat. *acinari*) (cf. CADE; DA; ALR s.n. III, h.673 / 36 *áśeră după hîrţ să-l prindă*; ALRM s.n. II, harta 487 / 36, 76; Grecu, Berzovia, 49; Al. Graur, BL, VI, 152; Al. Ciorănescu, DELR 45); (< lat. *celo, -are*) (cf. Giuglea, DR III 1090; Puşcariu, DR II, 592- 593). „*Áśeră* să vadă, s-ascúlćĕ” (VB. *Gr. băn*. 191). Termenul este înregistrat în DSB, I, p. 92 în Ghilad, Banloc, Remetea Mare, Vermeş (Lighezan, GR.98). De asemenea este atestat de Weigand în *Jahresber.* III, 313 la Rusca, de Stoica de Haţeg, *Cr. Ban.* 166, precum şi de Şandru, *Almăj*, 144. 2. „a dori ceva; a i se lăsa la ceva; a pofti” *aśerá*. „Vez o mîncare, *ţî să áśeră* la ea.” Jb. (Ghilad). 3. „a păzi”. „Ce *aceri (păzeşti)* noaptea la pirotă?” (Globucraiova). L. Costin, *Gr. Băn*. II, 151.

Asuda, vb. I, intranz. „a transpira”; *asúd* (ALR II / I, 94/ 2, 36, 47, 76); *am asudát* (NALR BAN. I, 109/ 4, 8, 20); *asud – asúḑ* (Uriţescu, *Fon. Ban*. 9); - ar. *asudari* (< lat. *assudare*) (DDA, p.234). Cf. şi megl. *sudari*, *(an)sudari* (< lat. *exsudo*, *-are*) (Capidan, *Meglenoromânii*, III, p. 279, s.v. *sud*)[9].

Bărbat, s.m. „soţ” (< lat. *barbatus*); *bărbátu mieu (şî u̯ómu mieu)* (ALR II, 129/ 27, 36, 47, 76); *i-o murit bărbátu* (ALR VI, 1706/ 27, 29, 36, 76).

---

[9] Vezi Frăţilă, *Contribuţii lingvistice*, p. 87.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Boćeźuńe, s.f. „botez; petrecere prilejuită de botez”. Din punct de vedere etimologic, *boćeźuńe* derivă din lat. pop. **baptĭdio, -ionem* (DA); CADE îl consideră a fi continuator al latinescului **baptizionem*; Scriban îl dă ca provenind din **botezăciune*, prin analogie cu *răpegiune, putregiune*. Lucrările lexicografice îl prezintă ca „arhaic şi dialectal” (CADE, DA) „vechi” şi (rar) regional, Bucovina (Scriban).

În limba veche, cuvântul *boćeźuńe* era, se pare, mai răspândit (şi ca frecvenţă, dar şi din punct de vedere teritorial) decât în zilele noastre, după cum arată atestările sale relativ numeroase[10]. În graiurile de la sud-vest de Timişoara, *boćeźuńe* se întrebuinţează, în special, cu sensul de „petrecere prilejuită de botez”.

Brăcire, s.f. „cingătoare de lână şesută la război, braciră, brâu îngust şesut «din părul scos din lână»” (Liuba-Iana, M. 21), cf. Jahresber. III. 277.”Tu, mîndro, cu *brăciri* noi/ Ce nu mai vini pe la noi?” Hodoş, C. 65 (DA); pl. *brăciri*, s.f., „Brîu, cingătoare ţesută din lînă, lată cam de o palmă, cu care se înfăşurau femeile. Nu era socotit neaparat un element de podoabă, pentru că se purta zilnic. Var. *brăśíre*” (DSB, vol. IV, p. 114).

Forma *brăciri* este prezentă şi în scrierile bănăţeanului Stoica de Haţeg: „Care [daruri] toate fură cu brîne, *brăciri* de aur înfăşurate” (p. 97); „cu brîne roşii, mărgelate, *brăciri*, inele în degete, la grumazi multe mărgele” (p. 154). În colecţia de balade din Transilvania, aparţinînd folcloristului arădean Ath. Marienescu termenul *brăciri* este glosat cu sensul de „brâu îngust de încins, cingătoare” (Marienescu, *Poezii pop., Glosar*, s. v.). Inventarul de date a fost completat de Teofil Teaha şi cu alte contribuţii: *brăcire* „Gürtel” (Weigand, Jb. 1900, p. 82); *brăcíri* „bete, cingătoare” (Gâlcescu, p.119); *brăśíri* (pl.) „bete” (Gregorian, *Graiul Olt. Băn*., p. 119); *brăcíri* „bete”: „încinge-te bine Mario, cu *brăcírile*”(*Lex. Reg.*, I, p. 48, localit. Bistriţa, jud.

[10] vezi L. Botoşineanu, *op. cit*., p. 243, nota 21.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Mehedinţi); *brăśíre* „cingătoare, brăcină, brâu îngust”: „Vai săraca cătană / Cînd îi vine porînca / Lasă lingura pe blid / Şi pă mumă-sa plîngînd / Lasă *brăśíra*-n părete / Şi casa plină de fete / Lasă *brăśíra* în cuń / Şi casa plină de juni” (Şandru, *Folclor*, p. 462, localit. Căvăran, jud. Caraş- Severin). Din graiul românilor din valea Timocului este consemnată următoarea atestare: *brăcíre* „cingătoare înflorată pentru femei”: „Nu e cîrpa neagră-n brîu / Ma-s *brăcíre* cumpărate / Trei galbeni şi jumătate” (Sandu Timoc, *Cântece*, p. 420, 494)[11]. (<lat.pop. *bracile*, idem, Meyer- Lübke, R. WB. Nr. 1258). Cf. *brăcinar* (DA).

Cărare, s.f. “drum îngust pe care se poate umbla numai cu piciorul” (< lat. *cararia*) (Densusianu, *Hlr*., 159; Puşcariu 287; Candrea-Dens., 244; *REW* 1718; Philippide. II, 636).

Cadă, s.f.“vas mare din doage de lemn şi cu cercuri de fier, înalt până la doi metri, cu gura de două ori mai mare decât fundul”, “putină” (< lat. *cada*, *-am* = *cadus*) (Puşcariu, EW, 249, p. 21; DA, p. 14)[12]: „Că atâta-i de-foiată [nora] / Ca şi-o *cadă* dezl’egată” (Luncani, p. 151)[13]. Termenul este păstrat într-o serie de limbi şi dialecte romanice: kalabr. *katu*, tarent., neap., abruzz. *katę*, arag. *cado* (REW, nr. 1456) şi circulă în Transilvania şi Banat alături de *bute* (< lat. *buttis*) (vezi ALRM s.n., vol. I, harta 132 şi ALRM II, vol. I, harta 317)[14]. În subdialectul muntean, termenul corespunzător este *putină* (< lat. **putina*) (vezi R. Todoran, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromâne*, LR, V, 1956, nr. 2, p. 46 şi harta nr. 3 de la p. 44).

Carte, s.f. „scrisoare” (< lat. *charta*, *-am* „ hârtie, scrisoare”) (Puşcariu 99; Candrea-Dens., 273; Philippide, II, 636; DAR;

---

[11] Cf. Teaha, *Cuvinte latineşti*, p. 327.

[12] Pentru repartiţia în dacoromână, vezi R. Todoran, *LR*, V, nr. 2, p.46 şi h. nr. 3 de la p. 44.

[13] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 107.

[14] Cf. Frăţilă, *Târnave II*, p. 131.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Ciorănescu, DELR, 1489); forma românească este sau pl. *chartae* sau a fost refăcută din pl. *cărţi*, după modelul lui *parte* – *părţi*: comp. Lucca *karte* (CDDE 273, p. 41): „Măi băďiţă din ďeparťe / Mai trimeťe cîti-o *carte*" (Căvăran, p. 17); „Cucule, cu peana sură / Scrie-o *carťe* şi-o ia-n gură" (Luncani, p. 75)[15].

Căpăta,vb. I, tranz. „a dobândi", „a primi" (< lat.pop* *capĭtare*) (Puşcariu 973; Candrea-Dens., 241; Philippide, II, 635; Ciorănescu, DELR, 1405): "Floare albă dă pă stog / Gândeşµi, ńeico, că te rog, / Ba io nu, ruga-te-ar dracu, / Că io *m-am căpătat* altu" (Căvăran, p. 31)[16] .

Cânta, vb. I, intranz. "a plânge; a boci (de obicei la înmormântare)" (< lat. *cantare*), sens cunoscut, de asemenea, în graiurile ardeleneşti.

Câştiga, vb. I, intranz. „a se îngriji, a se primeni; a se curăţi" (< lat. *castigare* „a certa, a pedepsi; a conţine, a strânge") (DA): „Ie *câştigă-tśe* frumos, / Să merźem la oi în dos" (Luncani, p. 120); „Când iera dumińeca / [Vălianu] Tăt frumos *să cîşťiga*" (Curtea, p. 134)[17].

Cure , vb. III, intranz. „a fugi, a alerga" (< lat. *currĕre*) (Puşcariu 455; Candrea-Dens., 451; REW 2412; DAR; Ciorănescu, DELR, 2703). Termenul apare înregistrat de Dumitru Şandru în culegerea sa de folclor în exemple precum: "Sfântu George *o curs* după iel [după balaur] şi l-o împuns cu suliţa" (Gladna, p. 139); "…care rămâne mai pe urmă […] ăla *cuŕe* după copii" (Jdioara, p. 201)[18].

Curechi, s.f.„varză" (< lat.*coliculus*) (Cipariu, *Elem*., 18; Puşcariu 460; Candrea-Dens., 456; REW 1727; DAR; Rosetti, I, 66; Ciorănescu, DELR, 2705). "Mândra cu bańi pă piept, /

---

[15] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 107.
[16] *Ibidem*, p. 107.
[17] *Ibidem*, p. 108.
[18] *Ibidem*, p. 108; vezi şi TDR, p. 270.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Mâncă *curekiu* năfiert" (Căvăran, p. 105); "Ne aduśea scafe d'e-al'ea d'e l'emn cu *curekĩ"* (Căvăran, p. 136)[19]. *Curechi* se găseşte în graiurile din Banat şi Transilvania, diferenţiindu-le de cele din Muntenia şi Oltenia (cf. S. Puşcariu, LR, vol. I, harta 33)[20].

Cute, s.f. „piatră pentru ascuţit coasa" (<lat. *cos*, *cotem*). Această formă este întâlnită şi în graiurile ardeleneşti, dar se diferenţiază de forma *gresie,* de origine autohtonă, folosită în graiurile din Muntenia[21]. – Megl. *cuti*, Lar. *Cos* (Puşcariu 471; Candrea-Dens., 467; REW 2275; DAR) cf. it. *cote*, calabr. *cute*, sp. *codón* „piatră", port. *godo* (DELR, 2737). Al. Ciorănescu consideră că termenul rezultat în română nu este normal deoarece lat. *cotem* trebuia să dea **coate*, precum *florem* > *floare*, dar îl pune pe seama analogiei cu *cuţit* şi *ascuţi*.

Cutrupi, vb. IV, tranz., „a înveli, a acoperi" (<lat. **contorpire*, *contorpere*, **contorpescĕre*) (Tiktin; Candrea-Dens., 469; Ciorănescu, 2505). Termenii *cutrupi* şi *acotropi* cuprind o arie compactă din centrul Banatului. În aceeaşi zonă (punctul 43: Foeni) a fost înregistrat şi derivatul *acutrupiş* „acoperiş", cunoscut şi în graiul din Ţara Haţegului şi în cel din Valea Timocului, sub forma fonetică *cutropiş* (DA s. v.; DR IV, 1924-1926, p. 472). Cu privire la etimologia verbului *cutrupi*, părerile specialiştilor sunt împărţite: unii admit originea latină a termenului, alţii se pronunţă pentru originea germanică, deşi această variantă ridică probleme atât fonetice, cât şi semantice. Acest termen cunoaşte şi sensuri multiple, diferenţiind de la o zonă la alta[22].

---

[19] *Ibidem*, p. 108.

[20] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 133; Ciorănescu, *DELR*, p. 270.

[21] Termenul latinesc se păstrează şi în alte dialecte şi limbi romanice cf.it. *cote*, sp. *codón*, port. *godo*.

[22] În ceea ce priveşte sensurile acestui termen, vezi Maria Purdela-Sitaru, *Elemente lexicale conservatoare în subdialectul bănăţean*, în LR, nr. 5, XXVIII, 1979, p.518.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Dedá, vb. I, intranz. 1. „a se deprinde, a se obişnui, a se familiariza cu ceva, a se acomoda”; 2. „a se consacra, a se dedica unui anumit lucru”. Cuvântul provine din lat. *dedere*, prin intermediul unei variante vulgare **dedare* (Puşcariu, 493; Candrea-Dens., 472; REW 2511; Candrea; Rosetti, I, 167; Ciorănescu, 2820). În graiurile de la sud-vest de Timişoara verbul este întâlnit cu ambele sensuri: „*s-o dedat* la-nvăţătură” (Banloc); „o durat śĕva pîn *s-o dădat* cu locu” (Ghilad).

Pe valea inferioară a Târnavelor, a Secaşelor şi a Sebeşului, verbul are pe lângă sensurile amintite mai sus şi pe acela de „a pofti cu lăcomie (mai ales despre femeile gravide şi despre copii)”, „a râvni, a jindui după ceva de mâncare”: „nu mânca mere în faşa copilului, că *i se dedă*”[23].

Foale, s.f. “burtă, pântece, abdomen” (< lat. *follis*). Cuvântul uneşte graiurile din Banat de cele din Transilvania de centru şi de sud-vest, deosebindu-le de cele din Crişana (unde se spune *pîncete* şi *dobă*), de cele din Transilvania de nord-est şi Moldova (unde se spune *pîntece*) şi de cele din Muntenia, Oltenia şi Dobrogea (unde se spune *burtă*) (vezi ALRM I, vol. I, harta 60; ALRM, vol. II, harta 314).

Cuvântul apare în câteva locuri din colecţia lui D. Şandru: „Frumoasă cârpă m-o luat [badea] / Pă mijloc îi rotocoal’e / Pă multśe l’e doaŕe-n *foal’e*” (Căvăran, p. 15); „...durime d’e *foal’e*” (Gladna, p. 138); „Cu suflétu am suflat-o, / Buba d’in *foal’e*-am mânat-o” (Căvăran, p. 177)[24].

Hoară, s.f. „păsări de curte, orătănii” (< lat. **ovaria* “ouătoare”) (CDDE, nr. 1295; DLR, tom. VII, partea a 2-a, litera O). Termenul a fost notat de Weigand din Surducu Mic şi este cunoscut în Banat, Transilvania de sud-vest şi Oltenia. Fiind întrebuinţat mai ales la plural, este numele generic dat păsărilor

[23] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 134.
[24] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 109.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

de curte. Pentru aria termenului, vezi ALR s.n., vol.II, harta 361; ALRM, s.n., vol. I, harta 243; NALR-Oltenia, vol. III, harta 426, iar pentru situaţia din Almăj, E. Beltechi, *Elemente arhaice în graiurile din Almăj (Banat)*, în SLLF, IV, Reşiţa, 1978, p. 123.

Imală, s.f. „lut", folosit pentru lipitul caselor, (un derivat cu sufixul *-eală* de la *a ima* „a murdări, a mânji cu noroi, a întina") (< lat. *limo,-are* "a murdări, a stropi cu noroi"). Substantivul apare şi într-un text folcloric cules de D. Şandru la Luncani, în cântecul miresei: "Casa striinului îi văruită cu var, / Pă d'inuntru-i cu amar, / Da casa măicuţî męl'e / Îi spoită cu *imală*, / Pă d'inuntru-i cu t'icńială" (p. 151)[25].

Încinta, vb. I „a (se) aprinde, a (se) înfierbânta", reprezintă un derivat de la participiul * *încint* pe care DA (s.v.) îl explică ca rezultând prin confuzia de înţeles dintre *(a) încinge* şi *(a) încinde*, fapt care a avut drept urmare şi o confuzie a formelor de participiu: **încint* < lat. *incinctum* (< *incingo, -ere*), păstrat în ar. *ţimtu* (v. DDA s.v.) şi *încins* < lat. *incensum* (< incendo, -ere), astfel încât s-a întrebuinţat *încins* şi ca participiu al lui *(a) încinge*, iar **încint* şi ca participiu al lui *(a) încinde* (< lat. *incendo*, *-ere)*. De la acest **încint* s-a dezvoltat verbul *(a) încinta*, care presupune o formă latină *incento*, *-are* <**incentum* = class. *incensum* (CDDE 849)[26]. Verbul este întâlnit în exemple precum "*s-o încintat plita"* (Ghilad); "*s-o încintat dă atîta joc"* (Banloc).

Înţâna, vb. I "a fixa provizoriu, a propti; a aşeza un lucru încât abia să se ţină drept; a sprijini slab ca să poată cădea uşor" (< lat. *in- tenuare*) (Candrea- Dens. 876; REW 8654; DAR; Rosetti, I, 168; Ciorănescu, DELR 4443, DA p. 222).

June, s.m. "flăcău; tânăr în puterea vârstei neînsurat, burlac, holtei" (< lat. *iŭvĕnis*) (Puşcariu 921; Candrea-Dens., 920; REW

[25] *Ibidem*, p. 109.
[26] Vezi Teaha, *Cuvinte latineşti*, p.286.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

4642; DAR; Ciorănescu, DELR 4649; DA p. 261). Termenul este cunoscut, în afară de Banat, şi în Transilvania de centru şi de sud (vezi ALRM I, vol. II, harta 258). Apare des şi în textele culese de D. Şandru: „La *june* fără mustaţă / Numa bun de strîns în braţă" (Luncani, p. 75); „Socru-meu aşa dzîśea /- Ia tu, *juńe*, fata mea" (Căvăran, p. 25); „C-aşa-i gura *juńelui* / Ca şi mura câmpului" (Băseşti, p. 82)[27].

Lemn, s.n. „copac, arbore" (< lat. *lĭgnum*) (Puşcariu 963; Candrea-Dens., 976; REW 5034; DAR, Ciorănescu, DELR 4781). Sensul de „arbore" există şi în latina târzie şi în italiană. Cu acest sens cuvântul apare şi în cele mai multe graiuri din Transilvania[28]. În aceeaşi culegere a lui D. Şandru apare: „În păduŕe-s *l'ęmńe* multśe, / Şi-mi fac patu-n śinś minutśe" (Gladna, p. 66)[29].

Lumină, s.f. (< lat. **luminina, -am*, dintr-un adj. **lumininus*, *-a*, *-um* < *lumen*, *-inis*, devenit **lumnina*, de unde, prin reducerea lui *–mn-* aton la *–m-*, *lumină*) (CDDE 1016) în Banat, ca şi prin Ardeal, are şi sensul de „lumânare" (vezi ALRM, s.n., vol. III, harta 1210): „să aprindĕ lumina śĕ-o tras să mĺară" (Ghilad); „Să stea popa lângă t'ińe, / Popa cu căd'elńiţa, / Mumă-ta cu *lumina*" (Căvăran, p. 14)[30].

Moare, s.f. „zeamă de varză" (< lat. *moria*) (DLR, s.v.; CDDE, 1151). Este uzual în Banat, pe valea Târnavelor, în părţile Sibiului, Făgăraşului, cât şi în Transilvania de nord-est[31].Cuvântul este cunoscut şi în aromână: *moare* „chou aigri dans d'eau de saumure" (< lat. **moria*, *muria* „saumure, eau salée") (DDA, p. 819)[32].

---

[27] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 109.
[28] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 141.
[29] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 110.
[30] *Ibidem*, p. 110.
[31] Pentru repartiţia geografică a acestui termen, cunoscut şi în graiurile din Transilvania, vezi Puşcariu, *LR*, I, h.32.
[32] Vezi Frăţilă, *Contribuţii lingvistice*, p. 90.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Muiere, s.f. „femeie, soţie” (< lat. *mulier*, *-em*).Termenul circulă în Banat, Crişana, centrul Transilvaniei, precum şi în Transilvania de sud , spre deosebire de Muntenia, unde pentru aceeaşi noţiune se foloseşte termenul *femeie* (vezi ALRM I, vol. II, harta 278; ALRM, s.n., vol. III, harta 1140). D. Şandru i-a atestat în materialul colectat pentru culegerea de folclor: „Bărbatu i s-o sculat / Pe *muiere* o-ntrebat” (Căvăran, p. 39); „- Śe-mi dzîseşi tu, mă *muieŕe*” (Jupa, p. 4)[33].

Cuvântul este cunoscut şi în dialectele româneşti din sudul Dunării (ar. megl. *mul'ari*, ir. *mul'ęre*. De la acest termen s-au format:

- subst. *muierotcă* (despre bărbaţi) „cu apucături muiereşti”;
- adj. *muieros,* „bărbat fricos care plânge repede”;
- adj. *muieratic* (despre bărbaţi) „afemeiat”[34].

Morminţi, s.m. „cimitir” (< lat. *monumentum*, -i, s.n. „mormânt”). Forma de plural este explicată, în evoluţia ei de la latină la română de CDDE 1153. (v. şi Graur, *Corrections*, p. 29; Fischer, *Lexic*, p. 171): „am curăţat la morminţi” (Ghilad).

Atlasul lingvistic român consemnează prezenţa pluralului *morminţi* „cimitir” în întreg Banatul, precum şi în sudul Crişanei, în Banatul sârbesc, pe valea Moravei şi a Timocului, dar şi la aromâni şi meglenoromâni (ALR I, harta 301).

Pluralul *morminţi* „ cimitir” îl regăsim în Mehedinţi (NALR-Olt., II, MN plş. 23, pct. 949, 950), în zona Porţilor de Fier (Cohuţ – Vulpe, p. 336), pe malul stâng al Oltului, la vărsarea acestuia în Dunăre (ALRR- Munt. Dobr., II, harta 168, pct. 780), precum şi în nordul Dobrogei (ALRM I, harta 423, pct. 675, 679; ALRR-Munt. Dobr. II, h. 168, pct. 880, 883)[35].

---

[33] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 110.
[34] Vezi Ursan, *Mărginimea*, p. 217, apud Frăţilă, *Târnave II*, p.143.
[35] Vezi Teaha, *Cuvinte latineşti*, p. 288.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Pentru aromână, T. Papahagi înregistrează formele de plural: *murminz(i)*, *murminţî* „ cimitir” (DDA s.v.).

Nat în expresia *tot natul* „ toată lumea, fiecare” (< lat. *natus* „născut”) (Puşcariu 1158; Candrea-Dens., 1208; REW 5851; Ciorănescu, 5625) (vezi ALRM, s.n., vol. III, harta 1156). Locuţiunea pronominală apare înregistrată într-un descântec din Luncani: „Aşa să fiu ieu mai maŕe. / La toţ vîrsńiśii miei / La *tăt natu* şi vădzută” (p. 193)[36].

Nea, s.f. “zăpadă” (< lat. *nix*, *nivem*) (Puşcariu 1160; Candrea-Dens., 1211; REW 5936; Unbegaun, *Orbis*, II, 347-51; Ciorănescu, 5647). Cuvântul se foloseşte în întreg Banatul (vezi NALR-Ban., III, harta 527). Este considerat un termen general în Banat şi de către G. Weigand (Jahresber, p. 125). Apare şi într-un text satiric cules de D. Şandru din Gladna: „Că şi domńi au mândruţă / L’e poartă vara-n căruţă / Şi iarna pă *ńę* d’esculţă” (p. 113)[37].

Noaćină, s.f. „oaie de un an” – var. *noaten*, Mr. *noaten*, megl. *noatin*, istr. *notir* (< lat. *annotinus*, *-a*, *-um* „ în vârstă de un an”, DLR, s.v.; Puşcariu 1186; Candrea-Dens. 59; REW 485). Din rom. provine mag. *notin*[38].

Păcurar, s.m. “cioban” (< lat. *pecorarius*) (Densusianu, *Hlr*., 159; Puşcariu 1238; Candrea-Dens., 1301; REW 6326; Ciorănescu, 6004; DLR; CADE; Scriban) – Mr. *picurar*, *picular*, megl. *picurar*, istr. *pecuror*. Dicţionarele îl înregistrează cu precizarea “vechi” (Scriban) sau “învechit şi regional” (DLR) şi îi consemnează prezenţa în special în zonele montane (CADE).

Termenul formează arie compactă în Banat şi Transilvania (fără punctele din sudul acesteia: 83, 130, 172, 182, 192, unde a

---

[36] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 111.
[37] *Ibidem*, p. 111.
[38] Cf. Ciorănescu, *DELR*, p. 546.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

pătruns termenul *cioban*) (vezi ALRM, s.n., vol. I, harta 257; S. Puşcariu, LR, vol. I, harta 13)[39]. D. Şandru l-a cules într-un text din Căvăran: "Cântă cucu-n par d'e viie / Io cŕed'eam că-m' cântă miie, / Cântă la un *păcurař* / Să-i păzească oil'e / Să nu mînśe floŕil'e" (p. 39)[40].

Păsără, s.f. "vrabie". Acest înţeles se păstrează în Banat, Transilvania şi prin Bucovina (DLR, s.v.) (< lat. *passarem*, forma vulgară a lui *passĕrem*) (v. Puşcariu 1280; Candrea-Dens. 1350; REW 6268)[41]. Cu sensul de „vrabie", termenul a fost notat de Weigand (WLAD) în punctele 140, 143, 148, 149 (Crişana), 231, 234, 241 (Maramureş), 133 (lângă Turda), 209, 217, 219, 220, 226 (pe valea Mureşului), 107-109, 113, 114, 122, 212-214, 216 (pe Târnave)[42].

Pătură, s.f. „ foaie de aluat pentru prăjitură, tăieţei" (< lat. **pittula*, dim. de la **pitta* "pată", cf. *pată* (Candrea-Dens. 1358, Puşcariu 1287, REW 6548); din lat. * *coactile;* prin intermediul unei forme **quactula* (Giuglea, *Dacor.*, II, 819; cf. REW 2001a)[43]. Cu acest înţeles, cuvântul e cunoscut şi în graiurile de tip ardelenesc (v. ALR II, s.n., vol. IV, harta 1080). În aromână, substantivul este de genul neutru: *petur*, pl. *peture* (vezi DDA)[44].

Rug, s.m. „nume dat unor arbuşti spinoşi din familia rozaceelor"(< lat.*rubus*) (Diez, II, 58; Pascu, I, 141; Ciorănescu, 7277). – Mr.*(a)rug*, megl. *rug*. A fost înregistrat de D. Şandru în două localităţi din nord-estul Banatului: "Frundză vęrd'e, *rugul'e*, / Ia-mă-n braţe, dragul'e" (Băseşti, p. 82); "*rug de trandafir*" (Gladna, p. 105)[45].

---

[39] Cf. Frăţilă, *Probleme*, p. 140; Frăţilă, *Târnave II*, p. 144.
[40] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 111.
[41] Cf. Ciorănescu, *DELR*, p. 583.
[42] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 143-144.
[43] Cf. Ciorănescu, *DELR*, p.587.
[44] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 144.
[45] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 112.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Soarće, s.f. “placentă” (< lat. *sors*, *sortem)* (DDA, s.v.; Puşcariu 1603; REW 8107; Ciorănescu, 7953), cunoscut , cu acelaşi sens şi în Transilvania şi aromână: „di tu soárte pîn’ tu moárte” (T. Papahagi, DDA)[46]. În graiurile româneşti de la sud-vest de Timişoara, termenul se foloseşte numai pentru *placenta* (animalelor): *vaca o lăpădat soarće̯a* (Ghilad).

Sufulca, vb. “a sumete” (< lat.**suffolico,-are* “a se plia ca foalele” < *fŏllis*) (CDDE 621; Puşcariu 1678; REW 8432; Tiktin; Candrea; Ciorănescu, 8331). Termenul este notat de D. Şandru într-o colindă culeasă din Căvăran: “Mîńeśĭ larĝĭ îşĭ *sufulca* […] Şi-n grăd’ină să duśea” (p. 146)[47].

Sumuţa, vb. “a asmuţi câinii” (< lat.**submotiare* < *submotium* < *sub-movere*). Apare notat de D. Şandru într-o doină strigătură culeasă din Jdioara: “Asară la vŕemea śińei / *Sumuţa* mîndra cu cîńi.” (p. 110)[48].

Tuna , vb. 1. “a intra” (< lat. *tono,-are)* în expresia “ tuńe dracu-n i̯e̯i̯ să tuńe”*;* “*Tune, dracu-n voi de juni / Că de fete un vi-s buni*” (Comorîşte, Oallde, Căraş, p. 120, apud V. Frăţilă, *Contribuţii lingv.,* p. 58); „Túńĕ rău-n vu̯oi̯ dă źuń, / Că dă fi̯ĕ́cĕ nu vi-s buni, / Că ţucáţ pări̯ĕ́cili, / Şî gînđíţ că-s fi̯ĕ́cili!” (Ghilad, B. M.); „Tune dracu-n pielea lor” (Călinescu, E.O., I, 108) (DA, p. 710-711). 2 „a se produce un tunet; a se auzi tunetul” (Cf. Anon Car.): „Plesmuiaşte norii în văzduh şi aci cu trăsnirea şi lucirea tună”.

Verbul circulă şi prin Ardeal, fiind prezent şi într-o doină culeasă de la Gladna de D. Şandru: “*Tuńe* dracu, badźeo-n tśińe, […]” (p. 56)[49].

---

[46] Vezi Frăţilă, *Târnave II*, p. 146.
[47] Vezi Şandru, *FR*, apud Frăţilă, *Studii lingvistice*, p. 112.
[48] *Ibidem*, p. 112.
[49] *Ibidem*, p. 112.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Turtă, s.f. "tartă, prăjitură" (< lat. **turta*) (Puşcariu 1743; REW 8802; Al. Ciorănescu, 8998): "În săptămîna nunţî să faśĕ pregăćirı̯ĕ dă nuntă. Să faśĕ turtă..." (Ghilad).

(a) Ureḑa, vb. intranz. „a ţipa, a chiui" (< lat. *oro*, *-are* „a ruga, a cere, a solicita") (Guţu s.v.; Fischer, *Lexic*, p. 168; DEX s.v.; DLR, t. XII, partea a 2-a, p. 1313). Forma a fost înregistrată şi în valea Timocului[50].

Drept concluzie, se poate spune că latina a dat în domeniul lexicului fondul esenţial, nucleul care există şi rezistă în română. Cuvintele moştenite din latină, datorită importanţei lor sub toate aspectele, constituie stratul lexicului românesc, şi, implicit, al graiurilor româneşti de la sud-vest de Timişoara, alături de care s-au rânduit numeroase alte elemente, venind din surse şi timpuri diferite.

BIBLIOGRAFIE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

ALB = I. A. Candrea, *Atlas lingvistic al Banatului* (mss, la Biblioteca Centrului de Cercetări Fonetice şi Dialectologice, Bucureşti).

ALR I = *Atlasul lingvistic român* publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Partea I, de Sever Pop, vol. I, Cluj 1938; vol. II, Sibiu-Leipzig, 1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român* publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Partea II, vol. I: A. Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi). B. Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, curtea, focul, mobilierul, vase, scule de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940.

ALR, s.n., VII = *Atlasul lingvistic român,* serie nouă, vol. I/VII, Bucureşti, EA, 1956/1972.

ALRM II, s.n. = *Micul Atlas lingvistic român*, Partea a II-a, serie nouă, de Emil Petrovici, redactor principal: Ioan Pătruţ, vol. I (1956), II (1967), III (1967), IV (1981), Bucureşti, Editura Academiei.

[50] Vezi Teaha, *Cuvinte latineşti*, p. 297.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Anon. Car. = *Anonymus Caransebesiensis (Dictionarum Valachico-latinum)*. Trimiterile se fac după Gr. Creţu, *Anonimus Caransebesiensis, cel mai vechi dicţionar al limbii române, după manuscriptul din Biblioteca Universităţii din Pesta*, în „Tinerimea română", noua serie, vol. I, fasc. 3, p. 320-380.
AUT = „Analele Universităţii din Timişoara", Seria ştiinţe filologice, 1963 şi urm.
Beltechi, 1978 = Eugen Beltechi, *Elemente arhaice în graiurile din Almăj (Banat),* în SLL Folc., IV, Reşiţa, 1978, p. 115-127.
Borza, *Grăd. Ban.* = Al. Borza, *Material pentru vocabularul etnobotanic al limbii române. Grădini ţărăneşti din Banat*, în DR I, 1920-1921, p. 359-362.
Botoşineanu, L., *Graiul de pe valea superioară a Someşului Mare,* Iaşi, Editura Alfa, 2007.
CADE = I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I, *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, Partea II, *Dicţionarul istoric şi geografic universal*, Bucureşti, Editura „Cartea Românească",[1926-1931].
Capidan, *Meglenoromânii* (I-III) = Th. Capidan, *Meglenoromânii.* Vol. I. *Istoria şi graiul lor,* Bucureşti, 1925, vol. II. *Literatura populară la meglenoromâni,* Bucureşti, 1928; vol. III. *Dicţionar meglenoromân,* Bucureşti, f.a. [1935].
CDDE = I. A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elemente latine (A-Putea)*, Bucureşti, 1907-1914.
Cihac II = A. De Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane,* Frankfurt, Berlin, Bucureşti, vol. I, 1870; vol. II, 1879.
Ciorănescu, DELR = Al. Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2001 (ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă, de Tudora Şandru Mehedinşi şi Magdalena Popescu Marin).
Cipariu, *Elemente* = Timotei Cipariu, *Elemente de limbă română după dialecte şi monumente vechi*, Blasiu [i.e. Blaj], 1854.
CL = „Cercetări de lingvistică", Cluj, I, 1956 şi urm.
Costin, *Gr. băn.* = Costin, L., *Graiul bănăţean (Studii şi cercetări)*, vol. I, Timişoara, 1926, vol. II, T. Severin, 1934.
Cuv. băn. = Novacoviciu, E., *Cuvinte bănăţene*, Oraviţa, 1924.
DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, I, 1913 ş. u.
DAR = Gheorghe Bulgăr, *Dicţionar de arhaisme şi regionalisme*, Bucureşti, EA, 2000.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

DDA = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân general şi etimologic*, ediţia I, Bucureşti, EA, 1963; ediţia a II-a, 1974.
Densusianu, *ILR* I-II = Ov. Densusianu, *Istoria limbii române,* vol. I *Originile*; vol. II, *Secolul al XVI-lea*, Bucureşti, EŞ, 1961.
Densusianu, *Hlr* = Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. Tome II. *Le seizième siècle*, în Ov. Densusianu, *Opere*, ed. îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu şi I. Serb, Bucureşti, 1975.
DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Bucureşti, 1965 ş. u.
DSB = *Dicţionarul subdialectului bănăţean,* redactor coordonator Vasile Şerban, vol. I-II redactor Sergiu Drincu, vol. III-IV redactor Maria Purdela Sitaru, Timişoara, TUT, 1985-1988.
DU = L., Şăineanu, *Dicţionarul universal al limbii române*, ed. a IV-a, Bucureşti, 1943.
EA = Editura Academiei.
EER = Editura Enciclopedică Română.
EPL = Editura (de Stat) pentru Literatură.
EŞ sau EŞE = Editura Ştiinţifică (şi Enciclopedică).
EW = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966.
FD = *Fonetică şi dialectologie,* Bucureşti, I (1958) şi urm.
Frăţilă, *Contribuţii lingvistice* = Vasile Frăţilă, *Contribuţii lingvistice,* Timişoara, Editura de Vest, 1993.
Frăţilă, V., *Etimologii. Istoria unor cuvinte,* Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
Frăţilă, *Târnave* II = Vasile Frăţilă, *Graiul de pe Târnave*, Blaj, Editura Astra, 2005.
Ghiţu, *Partic. băn.* = Galina Ghiţu, *Particularităţi arhaice bănăţene*, în „Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani", Bucureşti, 1965, p. 295-297.
Giuglea, G., *Cuvinte româneşti şi romanice*, Bucureşti, EŞE, 1983 (ediţie îngrijită de Florenţa Sădeanu).
Graur, *Corrections* = Al. Graur., *Corrections roumaines au REW*, în BL, V, 1937.
Graur, Al., *Etimologii româneşti*, Bucureşti, EA, 1963.
Gregorian, *Olt. Ban.* = Mihail Gregorian, *Folclor din Oltenia şi Banatul răsăritean*, în *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, Bucureşti, EPL, 1967.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Guţu = George Guţu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, 1983.
Hasdeu, B. P., *Românii bănăţeni din punctul de vedere al conservatorismului dialectal şi teritorial*, în AAR, seria II, tom XVIII, 1895-1896, p. 1-69.
HEM = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*, Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Grigore Brâncuş, Bucureşti, vol. I, 1972; vol. II, 1974; vol. III, 1976.
Hodoş, *C.C.* = E. Hodoş, *Cântece cătăneşti*, Caransebeş, 1898.
Iliescu-Birău, F.B.= *Ce-am în inimă şi-n gând. Folclor din Banat*, vol. îngrijit de Ion Iliescu şi Ilie Birău, Timişoara, Comitetul de Cultură şi Artă al Judeţului Timiş, 1968.
ILR = *Istoria limbii române*, Vol. I, Bucureşti, EA, 1965; vol II, 1969.
Ionescu, I., *Dicţionar bănăţean cu specific local (băpşan)*, Timişoara, Editura Brumar, 2005.
Ionică, *Term.* = Ion Ionică, *Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)*, în SCL, XVII, nr. 4, 1966, p. 435- 494.
Ioniţă, *L. D.* = Vasile C. Ioniţă, *Lexic dialectal din Cîlnic (judeţul Caraş-Severin)*, în „Studii de limbă, literatură şi folclor", vol. I, Reşiţa, 1971, p. 313-329.
Lex. Reg. I = *Lexic regional*, Bucureşti, EA, 1960.
Lex. Reg. II = *Lexic regional*, Bucureşti, EŞ, 1967.
Lighezan, GR. = N. Lighezan, *Graiul din localitatea Vermeş, judeţul Caraş-Severin*, (lucrare de diplomă), Universitatea din Timişoara, 1980.
Liuba-Iana, F. XXVII ş.u. = S. Liuba şi A. Iana, *Medicina populară, credinţe, datini, doctorii şi descântece populare*, în „Familia", Oradea, XXVII, 1891; XXVIII, 1892; XXXI, 1895; XXXIII, 1897.
Liuba-Iana, M. = S. Liuba şi A. Iana, *Topografia satului Măidan*, în „Foaia Dieceseană", Caransebeş, X, 1895 (nr. 28, nr. 26).
LL = „Limbă şi literatură", Bucureşti, I, 1955 şi urm.
LR = „Limba română", Bucureşti, I, 1952 şi urm.
Marienescu, *Poezii pop.* = Ath. M. Marienescu, *Poezii populare din Transilvania*, Bucureşti, Editura Minerva, 1971.
MCD = *Materiale şi cercetări dialectale*, I, Bucureşti, 1960, II, Cluj-Napoca, 1983.
MDA = *Micul Dicţionar Academic*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2002.
Meyer-Lübke, R. WR.= W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winter-Universitätsbuchhandlung, 1914.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Molin, V., *Banatul*, în „Calendarul Banatului” pe an. 1933.
NALR-Banat = Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Banat, *I*, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, Bucureşti, EA, 1980. *II*, 1997. *III*, 1998. *IV*, 2005.
Novacoviciu, C.B. = E. Novacoviciu, *Cuvinte bănăţene* adunate de..., Oraviţa, 1924
Purdela-Sitaru, M., *Elementele lexicale conservatoare în subdialectul bănăţean*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 5, p. 515-519.
Puşcariu, *EW* = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wőrterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprache*, Heidelberg, 1905.
Puşcariu, *LR* = Sextil Puşcariu, *Limba română, I. Privire generală*, Bucureşti, 1940; *II. Rostirea*, Bucureşti, EA, 1959.
RESEE = „Revue des études sud-est européennes”, Bucureşti, 1963 şi urm.
REW = W. Meyer- Lübke, Romanisches etymologisches Wőrterbuch, ed. a IV-a, Heidelberg, Carl Winter Universität, 1968.
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice”, Bucureşti, I, 1950 şi urm.
SD = „Studii de dialectologie”, volum îngrijit de Vasile Frăţilă şi Vasile D. Ţâra, Timişoara, TUT, 1984.
Scriban = Augustus Scriban, *Dicţionarul limbii române*, Iaşi, Editura Presa bună,1939.
Stoica de Haţeg, *Cr. Ban.* = Nicolae Stoica de Haţeg, *Cronica Banatului*, Studiu introductiv, ediţie glosar şi indice de Damaschin Mioc, Ediţia a II-a revăzută, Timişoara, Editura Facla, 1981.
Şandru, *Almăj* = D. Şandru, *Enquête linguistiques du laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest. V. Vallée de l'Almăj.*, BL, V, 1937 p. 125-189.
Şandru, FR = D. Şandru, *Folclor românesc*, Bucureşti, Editura Minerva, 1987.
Şăineanu, *DU* = L. Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române*, ed. a V-a rev. şi adăug., Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1925.
Şchiopescu = V. Şchiopescu, *D-ăle şoadge*, ms.
TDR = *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984 (coordonator Valeriu Rusu).
Teaha, *Cuvinte latineşti* = Teofil Teaha, *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, Bucureşti, EA, 2005.
TILR II = *Istoria limbii române*, vol. II, Bucureşti, EA, 1969 (redactor responsabil I. Coteanu).

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)

Todoran, R., *Contribuţii la studiul limbii române*, Cluj-Napoca, Editura „Clusium”, 1998.
Uriţescu, *Fon. Ban.* = Dorin Uriţescu, *Fonetismul unor graiuri româneşti din nordul Banatului*, Rezumatul tezei de doctorat, Timişoara, 1977.
Ursan, *Mărginimea* = V. Ursan, *Graiul din Mărginimea Sibiului*, Sibiu, Editura „Alma Mater”, vol. I, 2006.
Varlaam, *Cazania* = Varlaam, *Cazania 1643*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1643.
Vulpe, *Porţile de Fier* = Magdalena Vulpe, *Observaţii asupra sintaxei graiului din zona „Porţile de Fier”*, în Cohuţ-Vulpe, „Graiul din Zona Porţile de Fier”, I, *Texte. Sintaxă*, Bucureşti, 1973, p. 363-393.
Weigand, *Banat/Jb* = G. Weigand, *Der Banater Dialekt*, Jahresber, III, 1896, p. 198-332 şi separat, Leipzig, 1896.
WLAD = G. Weigand, *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachebietes*, Leipzig, 1909.

BDD-A12940 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:16:27 UTC)